

OCTOMBRIE 1986

EDITATE IN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN
DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

Despre confesiune

Sunt clipe ale vieții în care privirea singură, oprindu-se asupra unui lucru, face să treacă în încăperile ființei mai multă frumusețe și mai multă emoție decât or fi în stare să aducă toate simțurile laolaltă. Astfel de clipe sunt atât de rare și se desenează cu atâtă precizie în amintire, încât niciodată n-ar putea fi spulberate de vreo altă fericire.

Sunt alte clipe ale vieții când un singur sunet, o simplă armonie, călătorind prin tainicele instrumente ale ființei, pot dărui mai mult extaz decât marea simfonie a universului.

Sunt clipe în care un simplu gest al celuilalt, un gest omeneș, de altfel obișnuit și fără însemnătate, poate mișca în așa măsură alcătuiră complicată a ființei interioare, încât se poate întâmpla să o așeze în alte legi, în altă cadență.

Astfel de întâmplări nu se aseamănă cu nici una din cele pe care ai învățat să le cunoști și să le explici, nu se pot integra aceluși sistem liniștit al faptelor motivate, sistem prin care te simți oglindit în ceilalți la fel cum ceilalți se știu oglindii în tine.

Astfel de întâmplări produc nevoia de confesiune, imboldul nestinjenit de a găsi cu orice preț o cale naturală de comunicare, de a învinge tăcerea. Și atunci ajungi în fața cuvintelor ca în fața unei cetăți cu toate porțile deschise. Deodată singur în fața cuvintelor, trebuind să alegi. Și ele, care le știi pe toate mai bine ca oricine, pe toate cele dinaintea și pe cele de miine, te privesc superior, părind a fi hotărâte să-ți prescrie gândurile și punctele de vedere, să-ți vină în ajutor, să te pună în armonie cu lumea înconjurătoare, să te oblige la exerciții elementare, să-ți spulbere complexe, să-ți restabilească fără drept de apel personalitatea în acord cu modelul-robot.

Poți distinge cu precizie chinul fiecăruia, la fel cum poți cuprinde, în același timp, forfota colectivă: cuvinte disparate, țîșnind fără logică, ivindu-se ca insectele speriate de ploaie și dispărind în cufetele bătrine ale pământului, cuvinte care nu se leagă între ele, care nu se cunosc și se ignoră precum locuitorii unei metropole grăbindu-se dimineața, cuvinte stinghere, uitate în odăi, prelungindu-și somnul în spatele draperiilor, cuvinte refuzate de sintaxa comună, cuvinte rare, probind, în fața oglinzilor afumate, mantia vreunui sonet, cuvinte bune la toate, a lergind de ici-colo, de la întrebare la răspuns, cuvinte transparente spunind și da și nu, cuvinte-soldat, cuvinte înspăimintate, tresărind la marginea frazei, cuvinte ocrotite de sensul major al marilor sintagme, cuvinte plăpінде hrănindu-se cu vitamine, cuvinte-cascador, riscindu-și viața în salturi grozave, cuvinte-fiori, cuvinte de toate indeletnicirile.

Stai în fața lor și trebuie să alegi. Să construiești versul unic, încă nerostit, al ființei tale. Versul fără asemănare la auzul căruia oglinda nemișcată a timpului să-și infioare pentru o clipă apele.

Victor URSAN

ÎN MOLDOVA

În Moldova mea de cîntec și de dor și de iubire
Tata tot mai ară cîmpul și-l iubește ca pe-un flu
Ca să crească griul mare, fără de inchiuire
În Moldova mea de suflet, niciodată nu-i tîrziu

În Moldova mea de cîntec de iubire și de dor
Mama tot mai cîntă-n poartă dorul sacru de copii
Sfînt tîrim este Moldova unde oamenii nu mor
De la cel dintîi încoace străbunicii mei sînt vii...

M-oi întoarce în Moldova deși încă nu-s plecat
Drag pămînt este acesta de visare și iubire
Că mă pierd și uit de mine pe cărarea dinspre sat
Și-atunci ceru-albastru pară-mi cît o dungă de subțire...

Nicolae CARUNTU

Marcel OLINESCU :

Tozder Hrib de la Arbore

autograf

PETRU COMARNESCU

„...O nesecată sursă de inspirație”

...privind de-a lungul mileniilor și secolelor ceea ce au creat șirurile de generații care au trăit pe teritoriul țării noastre, două fenomene se impun în deplina lor evidență: continuitatea artei din preistorie și pînă în zilele noastre și înalta ei valoare umană și estetică, în mai toate timpurile. Cu mijloacele de cunoaștere pe care le avem azi la îndemînă, cu posibilitățile de a aprecia în spirit comparatist ceea ce s-a făurit în lumile și culturile ce s-au continuat pe meleagurile noastre, putem spune că s-a creat o nouă conștiință în privința valorii și semnificației creațiilor poporului român. Între spiarele meandrate și formele geometrice ale ceramicii preistorice, în care strălucesc Cucutenii, și motivele decorative ale portului popular există legături stilistice, ca și între arhitectura în lemn medievală și sculpturile lui Brâncuși sau între gamele coloristice ale scoarțelor și ale vaselor smălțuite de către maeștrii din popor, pe de o parte, și gamele picturii lui Luchian, pe de alta.

Simțămîntul estetic al băștinasilor geto-daci, imbinat cu civilizația romană, și-a conturat prezența în portul țărănilor noștri, în ceramica ulterioară. Perfecția proporțiilor și decorativitatea modestelor case de țară au avut răsunet în arhitectura de piatră a Evului Mediu. Preluind teme din lumea bizantină, zugravii Voronețului și lași altor monumente feudale le-au reinterpretat, aducînd un timbru popular și îmbogățind iconografia cu teme folclorice românești sau cu elemente ale vieții înconjurătoare. Astfel, în frescele Bucovinei, Transilvaniei și Olteniei s-a creat un stil național. Tradiția și inovația, autenticitatea și măiestria s-au conjugat mereu în arta noastră, ca și străvechiul cu foarte noul. Pentru gustul contemporan, dornic de simplitate, autenticitate, legătură cu esențele și transformările vieții, arta de odinioară rămîne o nesecată sursă de inspirație”.

Notă: Fragment din textul cu care Petru Comarnescu a inaugurat, la 30 septembrie 1965, ciclul de expuneri, difuzat la radio sub genericul De la frescele Voronețului la Coloana fără sfîrșit. Textul dactilografiat, cu corectura autorului, se află în colecțiile Muzeului Județean Suceava și se tipărește acum pentru întia oară.

Mircea cel Mare

În istoria poporului român, figura luminoasă a lui Mircea cel Mare semnifică o perioadă de consolidare a organizării statale, de dezvoltare economică și spirituală a țării, de intensificare a luptei românilor pentru libertate și existență de sine stătătoare.

A ajuns la domnie într-un moment în care succesele imperiului otoman au avut drept efect prăbușirea rezistenței statelor sud-dunărene, domnul Țării Românești, în condițiile istorice date, s-a aflat în prima linie a frontului antiotoman. Înzestrat cu genialetăți politice, Mircea și-a propus și a reușit, pe cale diplomatică, în prima fază a domniei sale să obțină o puternică consolidare a poziției internaționale a Țării Românești. Împetind lupta pentru independență și neafirmare a țării cu efortul pentru unitatea stataală, domnul Țării Românești a acționat în direcția întăririi statului muntean, a făcut operă de cititor în principalele compartimente ale vieții sociale, baza puterii politice și militare a domniei lui reprezentînd-o satele și locuitorii acestora, orașele și țirgurile, cele mai multe ridicate în timpul său. Centralizarea politico-statală urmărită de domn vreme de peste trei decenii, s-a concretizat într-un organism capabil să reziste la încercările la care a fost supus în secolele ce au urmat și în același timp i-a dat vigoarea care i-a permis să se afirme în spațiul din estul și sud-estul Europei.

Asemenea multor file din istoria glorioasă a vremii lui Mircea Vodă cel Mare și cele care glăsuiesc despre indeletnicirile minții și simțirea românească sint deosebit de bogate, ultimele cercetări din domeniu demonstrînd că avem de a face în acest timp cu o întreagă literatură istorică, filozofică, științifică și juridică. Dispunem, de asemenea, de o impresionantă serie de mărturii ale vechii limbi românești, existente, mai ales în textele apărute în anii 1390-1400, mai vechi cu un secol și mai bine de-

cît faimoasa scrisoare a lui Neacșu. Multe dintre aceste texte sint însemnări și note marginale care se referă la chestiuni filozofice și sint, de cele mai multe ori, impregnate de un spirit lucid și critic, oarecum neașteptat în comparație cu produsele culturale slavo-române ale vremurilor mai noi, mult mai sărace în asemenea dovezi de independență a cugetului.

Într-o mare măsură opera lui Mircea de întemeietor de țară s-a împletit cu aceea de genial oșten și aprig adversar al intențiilor Imperiului otoman de a transforma țările române în pašalicuri și a lipsi poporul nostru de organizarea stataală ce-i asigură unica șansă de a-și apăra ființa etnică și independența.

Năzuințele marelui voievod Mircea au coincis cu idealurile de libertate, unitate și progres ale poporului român, iar faptele lui de arme s-au contopit cu lupta de veacuri a poporului nostru pentru apărarea libertății, unității și independenței naționale.

Cinstind memoria lui Mircea vodă cel Mare, cinstim pe luptătorul consecvent și neînfricat pentru apărarea tuturor teritoriilor românești, pentru consolidarea statului român și a instituțiilor sale, premiză a desfășurării luptei multiseculare pentru independență, unitate politică și progres social.

D. IVĂNESCU

Înfrînt de octombrie

Această descriere a ceea ce văd
a ceea ce aud

și presimt
poartă numele unor coline verzi,
al unor foșnete curgătoare
și al unei ființe
ce de pe acele coline
chiar de pe acele coline
se aruncă pe pietrele
acoperite de sunete

Marcel MUREȘEANU

A PRIVI

Să fi fost pe Muntele Găina

Un popas de mai multe zile în Munții Apuseni, în mijloc de vară, înseamnă reintrarea în lumea de frumoase tradiții ale neamului, contactul cu istoria povestită și repovestită pe aceste locuri; înseamnă frumusețea cînd domoală cînd aspră a peisajului, științierea zglobie a Arieșului; înseamnă cetatea naturală de piatră și suflet românesc zidită din inimi calde, din zimbetul oamenilor întîlniți la Abrud, Cîmpeni, Zlatna, Brad, Beius, Roșia Montană... Înseamnă moșii! Oameni senini, mindri, tăcuți care te străbat cu privirea, citindu-ți gîndurile și care, antrenajî în dialog, îți răspund esențial:

— Ce este un moș ?

— Un om care nu este țop !

— Și ce sint țopii ?

— Toți cei care nu sint moșii!... Acest dialog insolit care, trebuie să recunosc, m-a lăsat fără replică l-am purtat cu Gheorghe Gordan, șef de sector la A.C.M.M. Roșia—Poeni, fostul primar al comunei Avram Iancu.

— Și cum pot fi cunoscuți moșii, am insistat eu, revenindu-mi.

— Să fi fost la ei acasă, sau să fi fost pe Muntele Găina.

Las la o parte povestea țirgului de fete, veche aici de 2000 de ani, cum mă asigură interlocutorul meu, hai să nu ne referim nici la lipsa indicatoarelor către acest loc de memorabi-

lă tradiție românească și nici la starea jalnică a drumului de 8 km. de sub Muntele Găina. Să privim împreună pe cei peste 80 000 de oameni, în mare majoritate tineri, urcați pe platoul ușor înclinat de aproximativ 50 de hectare înconjurat de pădure. Devenită serbare populară a județelor vecine, Alba, Hunedoara, Bihor și Cluj, la care se perindă excelente formații artistice, portul popular și interpreți din mai toate județele ardelenne, întîlnirea de pe Muntele Găina păstrează încă, într-o formă artizanală, tradiționalele obiceiuri și indeletniciri ale moșilor. Ei sint astăzi mineri, constructori, muncitori forestieri, mecanici, e-

lectricieni, dar își mențin vechia faimă specifică localității de baștină: Arieșeni — constructori de care; Gîrda — tulnicari; Avram Iancu, Vidra, Albac — ciubere; Poiana Vadului — butuci de roși și loitre; Mărgău — geamgii; Călată, Ciucea, Poeni — cioplitorii în piatră; Buciumeni, Cerbu, Izbita, Șasa, Muntari — renumiți puțari (mineri de veche tradiție). Privindu-i, ascultându-i, urmărindu-i în jocul atât de frumos și atât de al lor, numit „Țarina Abrudului”, simți că deosebirea lor față de „țoți cei care nu sint moșii”, este aioda celei dintre munteni, olteni, moldoveni, bănațeni, bucovineni și care nu sint altceva decît expresii sufletești ale eternului nostru nume de români.

Alexandru TOMA

Privită dinspre ultima ei hal-tă (editorială), epica lui M. Sin vădește o impresionantă continuitate; să fie această consecvență pecetea ardeleanismului unui prozator care nu se schimbă la față dar care, îmbucurător, urcă în toată critică? Oricum, iu-bindu-și contemporanii (adică, a-cea „echipă” — cu-care-trece-prin-lume), interesul romancierului se îndreaptă spre „chirurgia socială” (nicidecum plastică).

Ultimul său roman confirmă — la o altă treaptă valorică — ace-ste știute enunțuri, de uz obștesc în câmpul criticii. Dar **Schimbarea la față** sochează, întâi, ca roman. Lipsită de o intrigă unitară (cum s-a observat), aglomerând linii e-pice care-i subminează coeziunea, cartea lui M. Sin este un roman mozaicat, episodic, digresiv, cu insule narrative fără aderență la scenariul românesc. Intâlnim aici multe dintre temele care animă frontul romancierilor din „mediata noastră apropiere”, plombe eseisti-ce de curată politologie și descrip-tivismul „fiziologilor”, sondajul mediilor și punerea sub lupă a mentalităților. Impresionează fine-țea și acuitatea observațiilor, raza privirii, suprafața socială a inter-resului românesc: dispariția profesunii de țaran, Sint bune pagini reflexive și altele, la fel de bune, amalgamând întâmplările cotidianului, **resemnificate** prin rememorare. M. Sin dilată insigni-fiantul, prelungește realitatea brută în teritoriile visului, (dumile comunică), împinge la limita in-suportabilului trăirile coșmarului, captează convulsile, freazăntul in-terior, rezonanța evenimentelor. Anunță deci — neostentativ, nici-decum uscat-didactic ori schema-tic — schimbarea. Dar **Schim-barea la față** (având cono-țații generoase) poate fi inter-pretată bogat. Împlinind drept re-per cronologic „mijlocul lui '61”,

naratorul (deopotrivă protagonist și comentator) depune mărturie pentru schimbarea la față a so-cietății, a prefacerilor și convul-siilor sociale; sau — chiar — ca schimbare a prozei noastre, care redescoperea tot atunci individul și nostalgia purității, după ce ani lungi glorificase rozaceu tăvălu-gul strivitor al colectivității.

Să observăm însă că M. Sin, un prozator obsedat de social, an-corează epicul în cosmosul indi-vidului; altfel spus, preocupat de

xoarele vieții (nu în sensul bale-tului conjunctural) trădează deru-ta, vidul interior, aventura căută-rii. Intâlnirea cu enigmatică Vale-ria lasă senzația comotei erotice, a re-găsirii cuplului originar. Po-vestea de dragoste a acestui tan-dem aflat în „legalitate” este chiar pretextul dilatatei rememo-rării, cu atâtea deraieri epice. Hăi-tuiți, minți de obsesia iubirii to-tale, departe de frenezia erotică ce condimentează cotidianul (să adăugăm încărcătura reflexivă a paginilor care discută „filozofia

ROMANUL CA BAZAR*)

o „evoluție fastă” a binomului in-divid-societat (cum se exprima o dată), romancierul e atent la jocul interferențelor în sorbul vie-ții. Având aparență de bazar — așa zice —, cu atâtea puncte de a-tractie (momeli epice abandonate), romanul nici nu poate fi rezumat. El începe și se încheie cu o că-lătorie; drumul spre Dl. R. Wein-hold, un pastor evanghelic, „un far pentru suflet”, oferind „con-versații plăcute”, topește de fapt toate peregrinările singuraticului jurist Brenda într-un fel de că-lătorie unică, fără rol inițiativ — călătoria spre sine. Fire contor-sionată, trăind cu presentimentul eșecului, apărându-și integritatea, obsedat de maculare, „veșnicul ră-tăcitor” Brenda, jurist la un I.A.S., apoi avocat într-un țirg coclit, nu se mai putea bucura de nimic. Răsucirile sale în mala-

cuplului”, cei doi naufragiază; marea lor iubire degradează (se stinge), fondul de neliniște erodează beatitudinea, interogația devine suverană. Confrontat cu „volupta-rea răului”, cu meschinăria și ca-meleonismul în floare, Brenda se încrincenează, convins — totuși — că toate sint suportabile dacă rămînem oameni.

Decupind temele cotidianului, investigând tipologic o bogată fau-nă umană, prozatorul sensibil la suferință, interesat de „suflet” navetează între nivelele realului; „fizica” și metafizica, problemele retoricii și ale conștiinței proble-matizante îl preocupă în egală măsură. Astfel, realul incurabil — cum observă Cornel Moraru — se instalează în spațiul conștiin-ței, examinând rănile deschise ale destinului ce se ciocnesc în rama mobilă a narațiunii sale.

Citit în spiritul lui adinc, roma-nul lui Sin eliberează o iubire care devine durere. Recompunind din fragmente caruselul existen-ței, el adună sub umbrela cotidia-nului cioburi epice, respectind „logica” browniană a viului, mai puțin logica romanescului. Prin acuitatea observației și percutanța notației, făcând inventarul nevral-gic al „fiecții realului”, **Schim-barea la față** a fost gustată de unii pentru „curaj”; dar M. Sin nu scrie pe gustul galeriei, nu agreează vilva iscată de variantele „cionii” ale romanului crizist. A-șezind banalul sub lupă, cartea frisonază lectorul prin surda așteptare (amenințare) pulverizată în vecinătate, palpitul vieții, în arterele textului, luciditatea de-vorantă. Roman parcă neterminat (prin jocul supozițiilor în dialogul ghidus cu cititorul, invitându-l la o continuare mentală, cu accente de sarcasm și grotesc (distribuite e-chilibrat), **Schimbarea la față** po-ate fi întâmpinată cu o singură dar esențială rezervă: intrigă în evantai absența coeziunii. O fi roman oare? Dislocările produse de **noul roman** (inconsistența per-sonajului, microscopia realității, ruperi cronologice, pulverizarea na-rațiunii liniare, multiplicarea per-spectivelor narrative, intarsii meta-romanesti ș.c.l.) calcă în picioare definiția genului proteic. Oricum, în **Schimbarea la față** timpul de coagulare este în afara timpului românesc, suspendând — sau a-minind — concluziile.

Adrian Dinu RACHIERU

*) Mihai Sin: **Schimbarea la față**, Ed. Cartea Românească, 1985.

ION BELDEANU

Poem suspendat

Într-o ușoară aplecare spre Aerul amețit de trecerea ploii Vă îmbrățișez pe toți cei De dincolo de vocalele colorate Ale zilei, cerul nostru Comun umbliă indoit de mijtoc Salut, zic eu, n-am nici o Noutate, aș putea să-ți ofer Citeva caramelle. Nu e nevoie, Merg și pe jos, mormăie Și dispare furișat După colț drept pentru Care poemul acesta Rămîne suspendat ca o Linie de tragere Prelinsă pe pleoapa-mi insingerată.

Să cîntăm liniștiți

Orașul venind spre tine o Obsesie de care se izbesc Fețele averse ale soldaților în Permisie, clopotele rostogolite Prin iarba mică, eu sint Aici și mă-nreb ce strădă Duce spre ieșire, aud caii Rămăși în margine de câmp O iubire stranie ca toate Minunile rivnite înecindu-se În fumul depărtării Îți rămîne contemplația și Copacul acela de sub Fereaștră bun să-ți atîrni Într-o zi hainele și cele Citeva cuvinte inutile Spre a mai oferi vreun indiciu Asupra propriei dispariții.

Deasupra se va ivi

A începe să te cufunzi în Nepăsătoarele nimicuri Poate fi o poveste din Care trupul tău lacom Iese uitit dar unde Privești, încotro Se duce surisul vechilor Porniri? Alte privești Semănaid a conspirație Atît de aproape viața Și eu zicînd: aruncă-te Într-un lan de griu ca Într-o apă salvatoare Curînd se va așterne Somnul ori chiar furtuna Pină cînd deasupra se va Ivi o drobie albă purtînd Scîlpiria ochilor tăi.

Epistolă despre contemporani

O mare plăcere imi face De-o vreme să-mi admîr contemporanii Ce frumos știu ei să meargă Pe ochiul placid al orizontului Și să adune flori de romaniță Din câmpul presărat cu surisuri Unii preferă jocul de-a Cenușa despre care n-aș putea Să vă dau prea multe relații O, cum curg orele și cum Mai zornăie nemernicele pe tăvile Înflorate de rugină Ceilalți se odihnesc la Umbra fluturilor de seară Ei țin cu orice preț să nu li Se știe numele, ei deschid Din cînd în cînd cîte o Ușă și cerul se rupe-n bucăți Trosc, pleosc izbîndu-se de pămînt

Cineva trece fluierînd De-a lungul zilei Cărțile de poezie prînd să-și Scuture frunzele.

Preumblare cu o carte în mînă

Nu vă recomand să renunțați la Plăcerile de după-amiază. Vecinul Meu cultivă, de pildă, dialogul De fereaștră, hei, face el, nu Știi ce film se dă deseară? Și vocea lui dezmiardă Frumoasele erezii de cartier Mergînd pe strădă deschid Paginile cărții abia Cumpărate, foarte ușor se Invață melancolia O lumină galbenă și vaierul Igrasiei mustind pe sub Ganguri. Poți colinda ore În șir trotuarele fără să Cunoști ori să fii cunoscut Cerul se prelinge printre Filele fragile, pașii trecătorilor Cadentează memoria, răsufierea lor Sparge oglinzile frizeriilor O, desigur cu vremea te Obisnuiești să fii și cal și iepure Oricum un animal săritor la Nevoie ce știe din cînd în cînd Să și citească.

Finalul prozei „Crapii de pră-silă” din volumul de debut al lui CRISTIAN TEODO-RESCU*, alăturat altor cîteva no-țatii prin care se împlineste func-ția reflexivă a limbajului narato-rului său, invită la reluarea lectu-rii. Iată conținutul pasajului: Sai-zu, în calitate de narator, își în-cheie cum vrea — „C-asa îi pla-ce lui” — povestirea despre Mo-doianu, dar o încheie exact cînd trebuie să-și părăsească audito-riul, încît celor care nu sint de acord cu acest sfîrșit — tinerilor, pentru că vîrstnicii îl încuviințea-ză, deși știu ca și ceilalți că Sai-zu nu spusese totul, adevărul fapte-lor — nu le rămîne nimic de fă-cut. Decurg de aici mai multe argumente în favoarea unei re-cepțări noi a cărții, mai adecvate credem, intențiilor autorului, între care primul în ordinea uti-lității nouă ni se pare cel privitor la existența povestirii în povestire. Evidentă în unele dintre proze, situația se regăsește în toate: e de presupus un omolog al lui Sai-zu și în „Trenul de 12” și chiar în „Contractul” sau „Maestrul de lumini”. Cu toate că în aceasta din urmă nu avem la modul expli-cit o lume a naratorului circum-scrisă celei a personajului, cono-țații ale textului ne obligă să n-o pierdem din vedere. **Faptul divers** — căci toate povestirile prezintă **fapte diverse** — nu este deloc u-nul întâmplător, ci este simpto-

matic pentru un anume curs al vieții de obște: rostit, el are măcar menirea de a traduce mi-rarea, de a conștientiza abaterea de la cursul comun, dacă nu cum-va și educă, de față cu eventuala-litatea ipostaziată epic, și tocmai de aceea Saizu oferă nu adevărul,

oferă criteriile, care îl obligă — vezi povestirea „Faptul divers” — și căreia i se adresează. Este lumea în interiorul căreia a apă-rut **faptul divers**, acesta trebuie ori nu trebuie să se repete, deci și aici se potrece ceva. Pe de altă parte, multe din însușirile deja

meroase și a insista asupra lor ni se pare de aici încolo super-fluu.

Ne mai permitem doar să spu-nem că socotim cu totul justă ob-servația lui N. Manolescu cu pri-vire la faptul că „autorul sugerea-ză relativitatea actului narativ”. Nu și clararea ideii însă, pe mo-tiv că „relativizarea” n-ar avea „consecințe importante”. Gestul reflexiv al naratorului pe margi-ne constatării că „există nenumă-rate feluri de a povesti o întâmp-lare” nu e nici pe departe gra-tuit; naratorul „relativizează” pen-tru a-și face loc, pentru a-și îm-pune perspectiva și calea proprie, căci e conștient de noutatea pos-esiunii lui. Desigur, nu la modul zgomotos, dar comunicînd cu cer-titudine din interiorul fenomenu-lui de criză a motivației narato-riale datorat impresiei de fals și de ipocrizie pe care naratorul clasic o induce în conștiința celui modern, producîndu-i refuzul și starea de incomoditate între for-mulele consacrate. Astfel, cu har, calm și cu o interogație profundă despre mijloace, C.T. ne apare pregătîndu-se pe îndelete pentru o viață lungă.

Aurel BUZINCU

*) Cristian Teodorescu, **Maestrul de lumini**, Ed. Cartea Românească, 1985.

DINCOACE ȘI DINCOLO DE POVESTIRE

ci versiunea sa despre Modoianu, nemulțumind pe tineri, care citesc deocamdată litera și nu sensul in-tîmplărilor sau nu știu încă să deosebească între fapt și povestire a lui. Nici alegerea **faptului divers**, nu este întâmplătoare, ci presupune o opțiune determinată. Capabil să o facă este numai un narator cu identitate anume, personaj el însuși, un performer de **fapte di-verse**. În povestirea lui trebuie să vedem nu doar lumea ce-i atrage atenția și pe care o restituie — cu adevărat „marginalizată” acum și alcătuită pe nedrept singură u-niversul cărții lui C.T. —, dar și cochilia purtată pretutîndeni în spate, propria-i lume, cea care-i

semnalate ale scrisului, conducînd spre calități de excepție ale vol-umului — acuitatea epică și pre-gnanța ilustrativă, amîndouă tira-nizînd atenția lectorului —, indi-că și o turnură orală a povestiri-lor și îndeamnă la o apropiere de povestitul cu virtuți funcționa-le specifice mediului folcloric. Iar ideea confirmă existența unui din-coace și a unui dincolo de po-vestire, un cadru de referință și de acțiune în care **faptul divers** relatat trebuie să acapareze pen-tru a-și exercita multiplele funcții. Urmările unui atare mod de a citi cartea, care dobindește din-tr-o dată un plus de unitate și mai ales de consistență, sint nu-

Serbarea de încheiere a anului școlar se sfîrșe și copiii se răs-nîndră care încotro pe ulițele sa-tului Horodnicul de Jos.

Se întorcea și Toderiță Baciu arasă în tovarășia băieților din cătunul său. Mergea alături de Ilie Susai de ne aceeași uliță cu el. Amîndoi absolvenți a patru clase „poporale”, țineau în mînă „tes-timoniile” și cite un album cu ve-derea panoramică a capitalei dis-trictului, albume primite la serba-

na atenție ce i-o dădeau băieții, o luă la fugă îndărăt stîrînd di-nadins colbul de pe drum.

— Așa un întrecut... zise Tode-riță. Cred că a căpătat cartea pentru că tat-su e incumetrit cu domnul învățator.

— De-amu, tot vacanță și vacan-ță... îi veni lui Ilie Susai să spu-nă gîndindu-se că a sfîrșit-o cu umblatul la școală.

Auzîndu-l, Toderiță își mută gin-durile la drumul lung pe care-l străbătuse vreme de patru ani din cătunul Călugărița pînă la școa-lă, cătun așezat lingă toloaca Braniste și lanurile Brădetului, cu gospodării răsirate și pe o coastă a dealului Colnic. Iarna pornea la școală cu noaptea-n cap, o dată cu prietenul său Ilie, și, cit ținea „cărarea bisericăscă” care-i sco-tea de-a dreapta-n sat, nu vorbeau nimic de frica lupilor. Pe vreme de viscol, îi însoțea badea Sofronie, tatăl lui Ilie, pînă la drumul bătut de săniile ce o luau spre pădure de la al doilea cîntat al cocoșilor.

Acasă, Toderiță puse întîi albu-mul pe masă. Mama sa și cele trei surori mai mari se grăbiră să-l deschidă. Rămăseră însă de-zamăgite. Se așteptau să vadă ceva mai frumos și mai deosebit decît orașul Rădăuți. Lelea Aglaia se uita mai mult la marea piață din mijlocul orașului, singura ce păra c-o interesează, piață măr-gînită de clădiri mai arătoase și dominată de turnul de lemn al pompierilor clădit peste părăul To-

(continuare în pag. III)

Vasile Țigănescu s-a născut la 10 ianuarie 1899 în localitatea Horodnic de Jos (cătunul Călugărița), județul Suceava. Părinții, Laurentiu și Domnica, erau țărani. Vasile era al șaselea din cei opt copii ai familiei Țigănescu. Primele patru clase le-a făcut în sat. A urmat gimnaziul la Rădăuți și Facultatea de geografie-istorie la Universitatea din Cernăuți (1919—1923), după care devine profesor. Profesunea o va urma cu fidelitate timp de 36 de ani (1923—1959). Din 1915 și pînă în 1959 funcționează ca profesor la liceul „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți. Se stinge din viață la 8 august 1971, în vîrstă de 72 de ani.

A scris și publicat proză scurtă în timpul celui de-al doilea răz-boi mondial, timp nefast pentru un debut în literatură, de aceea opera lui Vasile Țigănescu a rămas, în parte, necunoscută. A reușit să publice un volum de nuvele **Brădetul**, Ed. Cugetarea — Geor-gescu Delafraș, București, 1941 și în reviste alte două nuvele: **Că-rarea Mutului**, în „Cetatea Moldovei”, an. III, vol. IV, nr. 8—9, aug.-sept. 1942, p. 200—227 și **Crucea lui Bingău** în „Revista Bucovi-nei”, an. III, nr. 8, Timișoara, aug. 1944, p. 278—283 și un studiu științific, **Tromba de uscat de la Satu-Mare (Rădăuți)**, (studiu de climatologie și geografie fizică, în revista „Natura”, an. XV, nr. 5, București sept.-oct. 1963, p. 43—51). În manuscris i-au rămas două romane: **Refugiata** (anunțat pe coperta a IV-a a cărții sale, **Bră-detul**; manuscrisul datînd din anii 1940—1941 a fost retras de sub tipar de la Ed. Națională „Georgehe Mecu”, în 1942) și **Gaudeamus** (mss. din 1961; scris în cîinstea centenarului liceului rădăuțean) și un volum de nuvele, mss. din 1953.

Despre opera lui Vasile Țigănescu s-a scris, de asemenea, pu-țin. Traian Cantemir, **Vasile Țigănescu — Brădetul** (recenzie), în „Revista Bucovinei”, an. I, nr. 1, Cernăuți, ian. 1942, p. 28—30; E. Ar. Zaharia, **Antologie rădăuțeană**, Cernăuți 1943. Colecția scriito-rilor bucovineni, p. 10; George Muntean, **Vasile Țigănescu — scri-itor și profesor**, în „Suceava — Anuarul Muzeului județean”, vol. VIII, 1981, p. 517—526; Traian Cantemir, **Coordonatele prozei lui Vasile Țigănescu**, în „Suceava — Anuarul Muzeului Județean”, vol. X, 1983, p. 731—738.

Ca novelist a introdus în circuitul național al literaturii române specificul spiritual al satului bucovinean de la începutul secolului XX.

Ion PRELIPCEAN

VASILE ȚIGĂNESCU

GAUDEAMUS

FRAGMENT

I

re de la învățatorul lor. Toropiți de căldura soarelui, păseau mai mult tăcuți. Făcînd rar cîte un schimb de impresii din cele avute în acea zi, se uitau cu invidie la Gavrii Băș din fața lor care pri-mise o carte de povesti cu zine, zmei și feți-frumoși. Acesta, ab-solvent și el, călca mîndru și-și muta cartea dintr-o mînă în alta, ca să fie citit mai în văzul altora. De la o vreme, incudat de puți-

Memoria capodoperei literare: Mircea cel Mare

Omagiul nostru aniversar are în vedere desprinderea trăsăturilor esențiale ale marelui voievod patriot, așa cum reies ele din două texte arhicunoscute și cu atât mai îndreptățite a fi reamintite într-un moment cu semnificații naționale: **Umbra lui Mircea la Cozia**, de Grigore Alexandrescu și **Scrisoarea III**, de Mihai Eminescu. Prima dintre aceste două poezii aparține perioadei imediat următoare „Daciei literare” în a cărei „Introducere” se postula, printre altele, ca scriitorul român să-și zămislească opera pornind de la valorificarea istoriei noastre naționale.

În urma unei călătorii din 1842, Grigore Alexandrescu optează poetic pentru câteva dintre locurile semnificative pe care le vizitase. Unul a fost Cozia.

Elogiul pe care poetul îl aduce domnitorului se susține prin mijloace artistice specifice curentului romantic. Originalitatea constă în viziunea asupra istoriei. Mircea se confundă cu aspirațiile poporului pe care-l reprezintă, astfel încât însăși natura îl recunoaște și-i cinsteste numele: „Mircea! imi răspunde dealul; Mircea! Oltul repetează”.

Consecvent înclinației sale spre meditație, autorul comunică deseori idei profunde într-un limbaj sobru și expresiv, cu nuanțe aforistice: „Veacurile ce-nghit neamuri al tău nume l-au hrănit”. Deși nu are plasticitatea și muzicalitatea strofei de început, acest vers pune în circulație numele lui Mircea ca pe o permanentă, pentru că viața lui s-a confundat cu aspirațiile patriei. Dacă des- tinul altor popoare este supus perisabilității, iată că Mircea reprezintă un simbol: timpul îl slujește transfigurându-i numele în eternitate, într-o eternitate vie, afectivă și ocolitoare. Trecerea timpului îi hrănește numele, îl aureolează cu dragostea urmașilor.

Viziunea lui Grigore Alexandrescu,

preponderent romantică, are fine trăsături specifice liricii de meditație. Uneori aride, stângace ori sentențioase, versurile își păstrează însă intactă valoarea prin crearea unei imagini monumentale — prima din poezia noastră — asupra marelui biruitor de la Rovine.

Confluentă ca motiv al inspirației cu **Umbra lui Mircea. La Cozia** se află **Scrisoarea III**. Diferențierea valorică dintre cele două texte nu intră în discuție și nici în intenția acestor rinduri. Trebuie spus de la bun început că Eminescu își întemeiază poezia pe o vastă cunoaștere istorică și filozofică. Fără nici o îndoială că poetul ar fi putut găsi în trecutul poporului nostru și alte figuri de mari voievozi. Opțiunea sa are mai multe explicații. În spațiul românesc, Mircea este primul care are o domnie îndelungată (1386—1418) și stabilă. Pe plan intern și extern s-a dovedit un diplomat iscusit. Însă argumentul cel mai plauzibil se sprijină pe o realitate istorică plină de dramatism: intenția lui Baiazid de a cucerii Țara Românească. Deci alegerea făcută de Eminescu conține o măturisită semnificație patriotică. Lupta de la Rovine a fost prima confruntare de anvergură cu forțele otomane și, totodată, o strălucită victorie a românilor conduși de Mircea. **Scrisoarea III** conferă domnitorului muntean trăsăturile specifice poporului nostru: demnitate, modestia, ospitalitatea și vocația libertății. Păstrarea independenței țării sale a făcut din Mircea un erou național și european. Eminescu a transformat realitatea istorică într-o capodoperă a literaturii române. Înțelesul nostru trebuie să se aplece asupra imaginii pe care poetul o are despre Mircea. Obiectivarea psihologică este caracteristica esențială. Mircea intruchipează sufletul unui popor în ceea ce are el imalterabil și specific: dragostea de țară, simțul ruitor al libertății. Atitudinea auto-critică a lui Baiazid se spulberă în fața unui popor care își apără integritatea propriei sale fârturi. Prin cuvintele domnitorului vorbește țara. Aici stă puterea de fascinație pe care o exercită personalitatea lui Mircea cel Mare asupra literaturii, asupra urmașilor care, astăzi, îi cinstim memoria.

Gheorghe LUPU

Sub veghea de viteaz conducător

E-o fericire nouă ce cuprind:
Nu toate-nspire lumină, oare, tind? !
Intind cu toate, parcă-un apeduct
Spre mugur dind în floare și în fruct.

Pe plaiul țării mele-ntr-un colind
Grădinile iubirii azi cuprind:
Trăirile prin anii tineri ni-s
Sub soarele dind viață unui vis.

E-o Pace blîndă luminînd pe țară
Sub veghea de Viteaz Conducător:
Aici în vatra noastră milenară
Urcăm spre Comunism de aur zbor!

Ni-i patria

Ni-i Patria în inime și fapte:
Trăim în amintirea-i fructe coapte!
Îmbrățișînd Carpații la mijloc
Ni-i Patria, o, Tricolorul scump:

Ni-i Patria o, Tricolorul scump:
Din inimă nîcînd eu nu mi-l rump!
Cu el înveșmintat as vrea s-adorm
Într-un pămînt visat de orice domn.

Ni-i Patria și stema cea de spice:
Ne stringem toți aicea ca-n matrice.
Ca semn al Comunistei vremi — o stea
Am pus deasupra ca mereu să stea!

Și Patrie ni-i Dunărea și Marea:
E un azur înalt în care zărea
Îmbrățișînd Carpații la mijloc —
Ni-i Patria iubire și noroc!

Jordan AIOANEI

Eroul

El are pieptul plin de răni
Și ochii denși de flori albastre,
El știe pașii dacă-s triști
Și glasul păsării măiaștre.

Trecutul său fără-nceput
Nu-i pare încă o povară,
Cînd merge, zările se-ntrec
Să-i facă umbra mai ușoară.

Cu chipul patriei în miini
Și ochii denși de flori albastre
El mai veghează, fremătînd
La zborul păsării măiaștre.

Lucian PAL

Comunistul

n-am pierdut lumina
vocea din înalt
stăruie-n mine pururi
într-acolo e ochiul meu
într-acolo e pasul pornit
să atingă țînta
sunt pregătit
miinile imi țîn drept
steagul
apriș către stele
umerii imi duc
torțele fericirii
am focul iubirii de patrie
în singe
de patrie ajunsă pe culmile
visate
sunt cel ce este strigat
să fie la timp acolo
sunt cel ce nu rătăcește
cărarea

Ion VERGU DUMITRESCU

RECENZIE

S. Fl. Marian: BASME POPULARE ROMĂNEȘTI

Absență circa o jumătate de secol din viața editorială (ultima apariție datînd — după **Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900**, București, E.A.R.S.R., p. 555 — din 1923), opera lui S. Fl. Marian și-a făcut din nou simțită prezența în circuitul public (și) prin strădania lui Paul Leu căruia i se datorează trei ediții conținînd piese folclorice, foarte puțin sau deloc cunoscute, din culegerile marelui folclorist și etnograf, apărute din 1975 încoace.

Ultima dintre acestea — **Basme populare românești**, București, Ed. Minerva, 1986 — fără să aspire (în pofida aparatului critic, formal conform uzanțelor: prefață, notă asupra ediției, trimiteri și note explicative) la statutul de ediție critică propriuzisă, cuprinde în partea I, o substanțială colecție de „basme fantastice”, iar în cea de a II-a „povești didactico-moralizatoare” (clasificările aparțin editorului). Basmele și (îndeosebi) povestile nu sînt, după cum precizează și Paul Leu, integral inedite, unele fiind tipărite de Marian în presa vremii sau în ediții de uzură, iar altele, preluate din ediția

Basme din Țara de Sus, Iași, Ed. Junimea, 1975 (ingrijită de Mihai Cărăușu și Paul Leu). Să notăm că Paul Leu s-a aflat în situația, deloc comodă, de a alege, în cazul textelor inedite, dintre mai multe versiuni, pe cea mai coerentă din punct de vedere al artei narative, sau de a renunța, în genere, la texte ce nu poartă sigiliul paternității, conferit de grafia și semnătura lui S. Fl. Marian (deși metoda culegerii prin intermediar era curentă în epocă). De asemenea o operație dificilă a avut de surmontat îngrijitorul ediției și în situația cînd a fost nevoit să reconstruiască, prin colajonare, structura integrală a unor basme inedite, rămase în două sau mai multe versiuni (nu variante!) incomplete dar complementare. Este deci de apreciat travaliul onest al editorilor, contribuția sa la cunoașterea mai completă și adecvată a activității lui S. Fl. Marian care, și prin astfel de culegeri, a salvat de la uitare importante esanțioane de gândire, sensibilitate, și măiestrie artistică populară, într-o vreme cînd lipsa mijloacelor tehnice moderne de înregistrare so-

licita folcloristului eforturi mai greu de imaginat astăzi, implicînd, totodată, o inevitabilă doză de infidelitate a textului notat față de forma narată oral de informator. În astfel de situații s-au aflat toți folcloriștii momentului (un I. G. Sbierea, P. Ispirescu, G. Dem. Teodorescu ș.a.) și de aceea colecțiile lor de proză folclorică sînt, în bună măsură, repovestiri și nu reproduceri absolut fidele care să poarte pecetea talentului narativ al povestitorului informator. E de neînțeles, în această direcție de ce Paul Leu nu „crapă lemnul” (cum se spune) decît, apellînd, în **Prefață**, la „abilități”, care pot deruta, lăsînd impresia că încearcă a salva aparențele. Să luăm un exemplu: după ce ni se oferă mostre copioase din care rezultă că folcloristul a intervenit masiv, amplificînd nucleul narative notate (sau auzite) de la informator (vezi p. XII—XV, XVII—XVIII în **Prefață** și p. 503—519 în **Note**), editorul îi motivează intruziunile prin necesitatea „îmbogățirii și limpezirii mijloacelor de expresie în spirit folcloric, a intruziunii unor portrete, a clarificării unor situații în care se găseau eroii narațiunii populare la un moment dat, a restabilirii formei tradiționale specifice (nu „specifice”? —n.N.C.) basmului ș.a.”, sau „în ideea resta-

bilării viziunii etice și estetice, folclorice”, ori prin lipsa de fidelitate a memoriei, imaginația limitată, absența parțială sau totală a sensibilității estetice precum și alte particularități ale colportorului informator”. Dacă S. Fl. Marian „privea critic ceea ce aduna și chiar din momentul recoltării unor basme el intenționa să revadă manuscrisul pentru a-l completa” (intenție, de altfel, materializată) înseamnă că el procedea după posibilitățile și uzanțele momentului, repovestind basmele și e discutabil dacă întreprinderea sa se produce în cel mai autentic „spirit folcloric”. De altminteri, **Prefața** ne apare minată și de alte câteva deficiențe (evitabile) cum ar fi tendința de a se stabili, prin paliative comparatiste, întietăți ale lui S. Fl. Marian față de Ion Creangă (aprope de povestea **Capra cu trei iezi**, aceasta întrucît, notează Paul Leu, „la Marian firul epic al basmului este ramificat, arborescent, are personaje noi și evenimente epice neîntîlnite la Creangă” etc., etc. Fără îndoială că așa stau lucrurile, însă, cum Ion Creangă e scriitor cult, artist creator, iar nu folclorist culegător, care adesea repovesteste basmele populare, ca S. Fl. Marian, paralela nu-și găsește, în această manieră, întemeierea și chiar față de... Lucian Blaga, deoarece „în timp ce la Lucian Bla-

ga constatăm datorită concepțiilor sale filozofico-estetice și mai ales influenței exercitate de curentul expresionist, tendința de a încifra mitul („Eu cu lumina mea sporesc a lumii taină”), la Marian observăm tendința spre o cale opusă celei blagiene”. În loc de orice comentarii — opinia lui Etiennele (citată de Adrian Marino în **Introducere în critica literară**, p. 251—252): „Comparaison n'est pas toujours raison!”. Lăsînd la o parte „subtilități” de asemenea manieră, trecînd peste mania trimiterii la propriile lucrări, chiar și cînd nu era cazul (vezi nota 13, p. VII, spre ex.), și peste unele expresii șablon de tipul „academicianul de la Suceava”, „omul de știință bucovinean” ș.a. asemenea, se impune a sublinia merituosă străvingă a lui Paul Leu de a întregi imaginea amplei activități de folclorist și etnograf pe care a desfășurat-o S. Fl. Marian (semnificativ e și faptul că un întins studiu monografic, pe această temă, a fost publicat de Paul Leu aproape integral în diverse reviste de specialitate), îngrijitorul ediției de față fiind la ora actuală singurul cercetător ce-si asumă o misiune ocolită, inexplicabil, chiar de specialiștii din institutele de resort.

Nicolae CĂRLAN

GAUDEAMUS

(urmărire din pag. II)

plița. În repede perindare a unor frînturi de amintiri legate de vînzări și tirguri, privea cu gura întredeschisă întinsul pieții, unde, înspre gara mică era tirgul de lapte, între templu și „Casa germană” tirgul de vite și, în fața primăriei cel de cereale. Puse degetul într-un loc pe fotografie și arătă drumul Voitinului pe care mergea cînd avea treburi la oraș, drum ce da în tirgul de fin, de lemne și produse lemnoase. Numai tirgul de poame din dosul primăriei, zis al lipovenilor, nu-l putea vedea. Bădea Avram aruncînd asupra albumului o privire scurtă și spusese:

— Cunosc eu tirgul mai bine decît pe hirtie. De-amu la treabă, mă băiete!

Făcuse Toderiță treburi și mai-nainte și nu-l îngrijorau acele vorbe. La testimoniu deschis pe masă, tatăl său, analfabet cum era, se uită numai la singurul semn deosebit și cu însemnătate în ochii săi: pecetea roșie cu stema imperiului austro-ungar, pajura cu două capete.

Trecu o săptămîină de la începerea vacanței de vară.

Dinspre munții apropiați, nori groși treceau peste cîtun și sat întunecînd cerul, răscolind aerul și udînd pămîntul ca niște stropitori uriașe. Colo și colo, văzduhul era brăzdat de fulgere, iar zgomotul tunetelor pornit din scipiri orbitoare, se rostogolea de la un capăt la alt capăt al zării. De la o vreme greutatea norilor și pinza de jirebii se lăsară spre răsărit unde se ivi pe cortina ploii un curcubeu clar cu capetele pierdute după dealul Colnic.

Toderiță ieși din casă și, de pe prispă, se uită în toate părțile ca

să-și dea seama dacă ploaia a trecut cu totul. Prin spîrturile de re-i, soarele, care trecuse de amiază lumina ici și colo gospodării și ogăre de pe coasta dealului. Admiră o vreme frumusețea curcubeului, apoi urmări cu ochii câteva rîndunele ce spintecau aerul în cîripit voios. Din sopron, unde-și bătea coasa, tatăl său își aruncă și el privirea spre cer și-i spusese:

— E cam de-a mersului, mă băiete.

Toderiță lăsă curcubeul și rîndunele și intră în casă. Păscutul vacii și al citorva oi era singurul lucru mai deosebit ce intra vara și toamna în grija sa.

— Ia-ți un țol pe tine, îl sfătui mamă-sa, care fușălăia niște lină. Ar putea să mai vie un ropot de ploaie. Du-te pe tolocuța de pe Colnic. E mai aproape.

Cu izmenele suflecate și cu un țol pe umeri, Toderiță porni cu dobitoacele. Abia ieși din ogradă și zări un bărbat îmbrăcat orășe-

nește urcînd pe o cărare coasta dealului cu gospodării răzlețite. Apariția rară a vreunui surtucar prin cîtun îl făcu să-l urmărească cu privirea pe necunoscut pînă ce-l văzu dispărînd în ogradă lui Pamfil Băș. Cînd începu să urce dealul, îl văzu pe Gavril a' lui Pamfil la o cotitură a drumului ce ocolea o vălguță plină de răchite. Venea la vale alergînd.

— Încotro?

Gavril se opri gîfînd, — Ehe, dac-ai ști cine a venit la noi...

— Vedeam un șatrar c-o intrat la voi, îl înghimpă cu vorba Toderiță, vîzînd cit de mindru îl privea.

— Șatrar?... La noi a venit domnul, mă! Domnul învățător, Al nostru.

— Și la ce?

— Nu știu. M-o trimis tateu să-l chem la noi pe tat-tu și pe bădea Sofronie. Fug că mi-o spus să nu zăbovesc.

Vremea se răzbnună. Nori răz-

leți treceau pe sus cu umbre ce se mișcau pe coasta dealului, pe întinsul cîtunului și al Braniștei. Boțuri cenușii de aburi izvorau și se ridicau încet din zidul albăstrui al munților, nu departe spre apus.

În casa lui Pamfil Băș se ținea sfat mare. Mare i se părea lui Pamfil, lui Sofronie Susai și lui Avram Baciu, măcar că erau numai ei și învățătorul și vorbea mai mult acesta din urmă. Din camera de peste tindă se auzea zgomotul infundat și ritmic al vînturilor de la stativele la care țesea gospodina casei.

— ...Deși districtul e românesc, continuă învățătorul ceea ce începuse, mai mult nemții și alte neamuri au dat băieți să învețe la gimnaziul superior din Rădăuți. Așa i se spune liceului, aici, în Austria. Din anuarele pe care le-am citit, adică din niște tipăriți despre viața acestei școli, am făcut scooteala că, din aproape opt elevi, numai unul e român.

Apostilă la „Numele trandafirului“

(II)

Să povestești cum ai scris nu înseamnă să dovedești că ai scris „bine“. Poe spunea că „efectul operei e una și cunoașterea procesului e alta“. Când Kandinsky sau Klee ne povestesc cum pictează, ei nu ne spun dacă unul din ei e mai bun decât celălalt. Când Michelangelo ne spune că a sculpta înseamnă a elibera de apășarea pietrei figura înscrisă deja în ea, el nu ne spune dacă **Pietă de la Vatican** e mai frumoasă decât **Pietă Rondanini**. Se întâmplă ca paginile cele mai luminoase despre procesele artistice să fi fost scrise de artiști minori care realizau efecte modeste dar care știau bine să reflecteze asupra propriilor lor procese: Vasari, Horatio Greenough, Aaron Copland.

Am scris un roman fiindcă mi-a venit pofta s-o fac. Cred că este un motiv suficient pentru a te apuca de povestit. Omul este, prin natură, un animal care fabulează. Am început să scriu în martie 1978, impulsionat de o idee seminală. Aveam chef să otrăvesc un călugăr.

Cred că un roman se poate naște dintr-o idee de genul acesta, restul fiind carne pe care o a-

daugi pe drum. Ideea aceasta trebuie să fi fost mai veche. Am regăsit un caiet datat din 1975 unde înscrisesem o listă de călugări, trăind într-o vagă mânăstire. Nimic altceva. La început m-am apucat să citesc **Tratatul otrăvurilor**, al lui Orfila, pe care îl cumpărasem la Paris, acum 20 de ani, din simple motive de fidelitate față de Huysmans (**Lă-bas**).

Cum niciuna dintre otrăvuri nu mă mulțumea, i-am cerut unui prieten biolog să-mi indice un remediu care să aibă proprietăți determinate (să fie absorbit pe cale cutanată în timp ce se manipulează ceva). Am distrus de îndată scrisoarea în care acesta îmi răspundea că nu cunoștea nici o otrăvă care să corespondă celei pe care o căutam: acestea sînt documente care, citite într-un alt context, ar putea să te ducă drept la închisoare.

La început, călugării mei trebuiau să trăiască într-o mânăstire contemporană (mă gindeam la un călugăr investigator care să citească „Manifestul...“). Dar cum într-o mânăstire sau o abajie trăiesc încă numeroase vestigii medievale, m-am apucat să

frunzăresc arhivele mele de medievistică pe care le lăsasem să hiberneze (o carte despre estetica medievală din 1956, câteva eseuri, în trecere, o sută de alte pagini despre același subiect din 1959, întoarceri la tradiția medievală din 1962 pentru lucrarea mea despre Joyce, apoi, în 1972, lungul studiu despre Apocalips și despre miniaturile comentariului lui Beatus din Liebana, deci Evul Mediu era mereu în actualitate). Am dat peste un vast material (fișe, fotocopii, caiete care datau din 1952) destinat altor scopuri, foarte importante, pentru o istorie a monștrilor sau o analiză a enciclopediilor medievale sau o teorie a catalogului. La un moment dat mi-am zis că deoarece Evul Mediu era imaginat meu cotidian, era tot a-tita să scriu un roman a cărui acțiune să se desfășoare direct în epoca aceea. Așa cum am spus-o în anumite interviuri nu cunosc prezentul decât prin ecranul meu de televizor, în timp ce am o cunoștință directă a Evului Mediu. La țară, când apringeam focuri pe pajști, soția mea mă acuza că nu știu să privească scinteile care se ridicau spre coroana copacilor și zburau de colo-colo de-a lungul firelor de lumină. Pe urmă, când a citit capitolele despre incendii, mi-a spus: „Dar atunci tu priveai scinteile!“. Nu, dar stiam cum le-ar fi privit un călugăr din Evul Mediu.“

La drept vorbind, nu m-am hotărât să vorbesc numai despre E-

vil Mediu. M-am hotărât să vorbesc despre Evul Mediu și prin gura unui cronicar al epocii. Eram un narator începător și pe naratori îi privisem pînă atunci din partea cealaltă a baricadei. Mi-era rușine să povestesc. Mă simțeam puțin ca acel critic de teatru care s-ar expune dintr-o dată luminilor rampei și care s-ar vedea privit de cei ce pînă atunci fuseseră complicități săi din stal.

O mască, iată ce-mi trebuia.

M-am apucat să citesc și să recitesc cronicarii medievali, pentru a dobîndi de la ei ritmul și cadența. Ei urmau să vorbească despre mine și eu urma să fiu liber de orice bănuială. Liber de orice bănuială, dar nu și de ecourile intertextualității. Am descoperit astfel ceea ce scriitorii au știut-o din totdeauna și pe care ne-au spus-o de atîtea ori: cărțile vorbesc întotdeauna despre alte cărți, iar fiecare poveste povestește o poveste deja povestită. Homer o știa, Ariosto o știa, fără a mai vorbi despre Rabelais sau Cervantes. De aceea, povestea mea nu putea să înceapă decât cu manuscrisul regăsit, de aceea și povestea aceasta, firește, va fi și ea un citat. Am scris de îndată introducerea, plasindu-mi naratiunea la un al patrulea nivel de îmbinare. În interiorul a trei alte naratiuni: eu spun că Vallet spunea că Mobilion a spus că Adso spune...

În românește de **Viorel DĂRJA**

CONSEMĂRI

Tipărituri

Muzeul Județean Suceava a pus de curînd la dispoziția cititorilor o cuprinzătoare ediție a **Anuarului** (volumele XI și XII), reunind articole, studii și comunicări științifice elaborate în perioada 1984-1986.

Structura capitolelor reflectă abordarea unor multiple domenii de cercetare („Aniversări”, „Din istoria orașului Suceava”, „Studii de istorie”, „Din istoria culturii sucevene”, „Documente”, „Medalioane”, „Muzeologie”, „Note și comentarii”, „Insemnări bibliografice”), înscrisă peste cincizeci de lucrări ce oferă o imagine concludentă asupra nivelului de competență la care se ridică cercetarea științifică în județul Suceava (**V.R.**)

Tirgul olarilor

Și ediția din acest an a Tirgului olarilor de la Rădăuți (august) a reunit ceramisti de frunte din renumite centre tradiționale ale țării (Horezu, Oboga, Româna, Corund, Baia Mare, Miercurea Ciuc, Marginea și altele) într-o autentică revărsare de forme și culori. Manifestarea, circumscrisă „Zilelor culturii” de aici, a fost întregită de o dezbateră pe tema „Valorificarea tradiției în creația populară românească” și de expoziția „Unitate și continuitate în ceramica populară românească”.

Bucurîndu-se de interesul unui numeros public, Tirgul s-a încheiat cu festivitatea de premiere a celor mai merituosi creatori. Marele premiu pe 1986 a revenit tinerilor rădăuțeni Marcel și Florin Colibaba, demni continuatori ai neuitatului meșter olar Constantin Colibaba. (**I.B.**)

Record

La a VI-a Bială de caricatură „Arta umorului în lume”, organizată în orașul italian Vercelli, trei tineri caricaturisti suceveni, Radu Bercea, Corneliu Mireuță și Constantin Papuc au obținut premii speciale la secțiunea „temă liberă”. Autorii de mai sus se adaugă unei convingătoare liste la graficieni care au adus, în ultimii ani, la Suceava, prestigioase premii internaționale de acest fel. (**M.L.**)

Școală

Zestrea învățămîntului sucevean s-a îmbogățit cu un nou lăcaș. Școala Generală nr. 12, din localul căreia poate fi surprinsă o simbolică perspectivă a Sucevei moderne, și-a deschis porțile, cu prilejul zilei de 15 septembrie, pentru sutele de copii din cartierul George Enescu, unul dintre cartierele noi ale orașului, aflat în plină expansiune. (**V.D.**)

Expoziție

Tînărul grafician sucevean Dan Hodorobă a fost, nu demult, oaspetele fașilor, expunînd la Rotonda I.M.F. un reprezentativ grupaj de lucrări (peste 50) realizate în ultimii ani. La vernisajul expoziției a vorbit criticul de artă Radu Negru. (**M.L.**)

Cel mai bun interpret

O frumoasă tradiție face ca, în fiecare an, la secția de muzică a Școlii Generale Nr. 2 din Suceava să se desfășoare concursul profesional „Cel mai bun interpret”, manifestare de aleasă ținută artistică ce aduce pe scenă cei mai valoroși interpreți pe grupe de clase și de vîrstă. Ultima ediție a reunit o selecție dintre elevii claselor de pian, instrumente de coarde și de suflat, prilejuind o autentică trecere în revistă a tinerelor talente de aici.

Dincolo de premii și de clasamente, merită să amintim numele cîtorva dintre îndrumătorii acestor copii: profesorii Doru Albu, Felicia Gorea, Constantin Belciug, Alexandra Robiniuc, Ana Trifu și Ion Badea. (**I.B.**)

REALIZATORI: Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DĂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘANU, Ion PARANICI, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA

Secretariat: Eugen DIMITRIU
Tehnoredactare:
Valentin MILICI
COMITETUL JUDEȚEAN
DE CULTURĂ
ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ
SUCEAVA
Str. Mihai Viteazul nr. 48

CADRAN

„Cum folosim șansa?“...

La ora la care apar aceste rînduri ecourile Galei tinerilor actori de la Costinești s-ar putea să se fi stins. Cu riscul de a puncta cu întirzire respectivelor evenimente estival, înem să facem totuși câteva observații vizînd mai puțin derularea și consistența momentului în cauză, despre care cei interesați au luat cunoștință la vremea cuvenită, cit mai ales „învățămintele” ce se cer a fi subliniate și asupra cărora mai toți comentatorii n-au pierdut ocazia să insiste.

Intr-adevăr presa a acordat suficientă atenție faptelor consumate la Costinești. Așa cum era și de așteptat. Au fost relevate reușitele ediției și s-a emis, totodată, o serie de considerații, pertinente în cea mai mare parte, din care oamenii de teatru și actorii tineri îndeosebi vor trage (ori au și tras) concluziile ce se impun.

În ce ne privește (și cu aceasta intrăm în subiect) am reținut, între altele, citeva dintre părerile formulate de Ileana Lucaciu în revista **Săptămîna**, păreri care, dincolo de intenția autoarei, stîrnesc nedumerire. Precizăm de la bun început că nu punem nici o clipă sub semnul îndoielii competența și seriozitatea analizei pe care semnatară a realizat-o pe durata celor citeva numere, mulțumirea aspectelor abordate cu acel prilej. Ba mai mult, ne-a încîntat meticulozitatea descifrării fiecărei evoluții scenice, între acestea, bineînțeles, și cea a actriței Carmen Ciocîlă de la teatrul sucevean, despre care Ileana Lucaciu afirma: „Orice teatru de prim-rang (sublinierea noastră) își

poate afla în Carmen Ciocîlă o actriță cu imense resurse profesionale”. Și astfel intrăm în miezul problemei. Deci, încercăm noi a pricepe unde „bate” zicerea de mai sus, gala de la Costinești ar însemna înainte de toate o șansă de ieșire din anonim. (Serialul se învîlăște chiar așa: „Cum folosim șansa?”), dar nu spre binele instituțiilor reprezentate, ci mai degrabă spre folosul lansării către marile scene, eventual bucurîndu-se. Căci, puțin mai la vale, aceeași I. L., după ce reproșează directorilor de teatru (cu excepția lui Mircea Radu Iacoban, prezent la Gală) dezinteresul față de competiția de pe malul mării, conchide: „De ce oare nu au manifestat acest „firesc” interes și alți conducători de instituții teatrale...? Ar fi avut prilejul să cunoască mai bine o parte din tinerile talente care bat la porțile unor „concursuri” de multe ori neconcludente de intrare în **colective importante** (sublinierea noastră)”. Prin urmare, rostul concursului, lasă I. L. a se înțelege, ar fi mai cu seamă acela de „recrutare” de noi nume pentru renumitele „colective importante”. Ceea ce vrea să însemne, nici mai mult nici mai puțin, că spectatorii din Botoșani sau Petroșani, de pildă, n-au decît să se multumească și cu... ce mai rămîne. Și asta pentru că locul interpretelor valoroși n-ar fi altul decît în teatrele „de prim-rang”. Ciudată mentalitate! Să nu se mai mire nimeni, așadar, dacă proaspeții laureați de la Costinești au și început între timp să-și pregătească bagajele de plecare.

Ioanid DELEANU

și a tuturor de mine. Și atît de greu obținusem, la rîndu-mi promisiunea că întîlnirea — Marea întîlnire! — va avea loc!

Atînsesem aproape punctul critic al așteptării, cînd ușa cu geamuri dinspre cerdac se clintii, trăgîndu-se înăuntru. Se înfiripă în spațiul umbrós al cadrului silueta bine cunoscută din fotografii și din filme, bărbatul masiv înaintînd nesigur și greoi, susținut cu efort de femeia cu păr alb, mai firavă

conștiințe ca s-o ducă mai departe din generație în generație, incremeniseră pătrunși de venerație, de curiozitate, de neliniște. Ca și vegetația din jur mișcată de adieriile vîntului, grupul era străbătut de un freamăt necurmat. Oare, de ce e ca o stîncă? De ce nu dă semn că ne vede? Sau nu ne simte?

De-o parte frămînt, de cealaltă incremenire. Ne marca arzător pecetea tragicului. În amnar lovea dur o piatră nerăbdătoare și cine altul ar fi putut intui mai exact primejdia decît dascălul celor tineri? Inima îmi tremură. Eram doar jasea dintre piatră și amnar și tocmai de foc îmi era teamă. M-am grăbit să le comunic șoptit că întîlnirea se terminase. Ne vom retrage, așa cum ne-am înțeles, fără o vorbă, fără vreun zgomot astfel ca nimic să nu cîntescă liniștea celestă a Maestrului. Rămasul-bun să ni-l luăm în tăcere. fluturînd mult batistele, idee care îmi venise acolo, în incandescența momentului. Am și fost acela care am dat exemplu ridicînd cu mina batista, înfricoșat, totuși, că nu voi fi înțeles și că mă vor lăsa singur; tinerii însă mă imitară. Batistele fluturară emoționant pînă ieșirăm din ogradă — un pile de fluturi albi într-o mare de verdeață.

Mircea ȘERBĂNESCU

ÎNȚÎLNIREA

dintre tinerii mei discipoli cîrînd că bătușem drumul degeaba, că așa sînt „maestrii”, iar aluziile lor îngr-unau și mai mult așteptarea. Ascultîndu-i și făcîndu-mă că nu-i aud, mă întrebam dacă purtarea lor ținea numai de orgoliu sau și de nesocotința anotimpului lor nerăbdător și grăbit? Încă o dată tentat să-i privesc altfel decît de obicei și, dacă ar fi fost posibil, cu o forță de penetrație ca a razelor X. Tensiunea nerăbdării creștea, almentînd un fel de îndepărtare a unora față de ceilalți

acum decît cînd o văzusem și stătusem de vorbă. Imbrăcat de oras, cu palaria în cap, cu bastonul în mînă, aidoma unui trecător întunecat și demn din fața căruia oamenii se dau la o parte instinctiv, marele bărbat rămînea tot impunător, inaccesibil.

Magnific și inabordabil prin absență, Maestrul se lasă așezat pe un scaun, rămînd neclintit sub soare, ca o culme eternă. Imobilitatea îi prefigura permanența și tinerii care îi cunoșteau opera, cresuseră cu ea, o depozitaseră în

T. V. ȘTEFANELLI INEDIT

Din poezia care o publicăm acum pentru întia oară reiese clar că a fost scrisă în perioada cînd T. V. Ștefanelli era stagiar (practicant) la Judecătoria S IV Viena (octombrie 1873—septembrie 1874). Cu toate că autorul nu era student, în anul 1874 el a deținut următoarele funcții în societatea „România Jună”: în perioada ianuarie—martie, vicepreședinte II, iar în perioada aprilie—septembrie (pînă cînd a plecat la Cernăuți) a fost secretar I.

Poezia „EU” (titlul a fost notat ulterior, cu crîonul, de o altă persoană decît autorul) este unul dintre acele scinteițoare texte satirice care dau o savoare deosebită, mai ales în epocă, literaturii lui Ștefanelli.

N. MOSCALIUC

Eu

Eu sînt un practicant
Funcționar de stat
Dar starea-i calicească
Căci sînt de foame lat.

Mă pun și fac dreptate
Și bine chibzuiesc
Dar biet' stomachu-mi geme
De foame mă toposc

Și ce-mi ajută-acuma
Că sînt judecător
Cînd n-am un ban în pungă
Și mii de creditori

Ah! grea-i durerea morții
Cînd ai cu ce trăi
Dar e mai greu pe lume
Un practicant a fi

Vreau să mă-nsoar și voca-mi
La fete mi-o redic
Dar ce fată detreabă
Se-nsoară cu-n calic?

T. V. ȘTEFANELLI